



La corrupció a Catalunya:

Percepcions i actituds ciutadanes



Em plau presentar les opinions de la ciutadania al voltant del fenomen de la corrupció. La data de la presentació no és casual, el passat dia 9 es el ***Dia internacional contra corrupció***, una data simbòlica que volem que sempre sigui significada en la nostra agenda.

Aquest baròmetre **sobre La corrupció a Catalunya: percepcions i actituds ciutadanes** forma part d'una sèrie iniciada el 2010 amb la qual volem millorar el disseny de les polítiques públiques en aquest àmbit, especialment des de la Prevenció.

L'estudi recull dades sobre la percepció de la corrupció a Catalunya, sobre els nivells de transparència i integritat en les Administracions Públiques catalanes i sobre actituds i comportaments de la ciutadania.

El treball de camp es va realitzar entre els dies 5 i 31 d'octubre de 2018, mitjançant trucades telefòniques a 850 persones. La mostra és representativa de la població amb ciutadania espanyola resident a Catalunya.

Aspectes més destacats:

- **La percepció de corrupció** està assentada en nivells alts (el 71,9% considera que hi ha molta o bastant corrupció i un 81,3% percep la corrupció com un problema molt o bastant greu) malgrat haver minvat perceptiblement des de 2014, punt àlgid de la corba de tendència des de la primera mostra, el 2012. Per gènere, les dones tenen la percepció que hi ha més corrupció que els homes (76% vs 67,5%) i també són majoria en la percepció que la corrupció ha augmentat (37,4% enfront el 23,2% dels homes).

Quan es traslladen les preguntes a l'experiència de coneixement individual, personal i directe, els resultats cauen de manera

dràstica i es poden considerar minsos, en termes relatius¹. Només un 4,2% diu haver presenciat un suborn mentre altres comportaments (les conductes impròpies, l'aplicació de criteris inapropiats o el nepotisme) obtenen percentatges entre el 22% i el 30%. Al sector sanitari és on més s'ha presenciat l'afavoriment de familiars, amics, empreses o a un mateix, com també l'acceptació de regals. El seguiment de criteris inapropiats en l'aplicació de la norma s'observa, en major mesura, en l'administració local i el suborn (tot i ser poc freqüent en conjunt) en l'administració de la Generalitat i els ens locals.

Aquests resultats són compatibles amb la naturalesa de la corrupció que ens afecta, corrupció política, centrada en el biaix de les decisions públiques de les altes esferes de poder en funció d'interessos privats, més que corrupció sistèmica ²en l'exercici de funcions i la prestació de serveis bàsics.

- La **tolerància social** cap a comportaments irregulars ha anat disminuint, en termes generals, de manera sostinguda. Creix el rebuig cap a conductes abans acceptades o justificades i millora la identificació de conductes corruptes. En aquest sentit, en la segmentació per sexes són els homes qui castiguen més electoralment a partits afectats per casos de corrupció perquè el 48'4% votaria a un altre partit enfront el 38,3% de les dones. D'altra banda, els joves de 18 a 29 anys són els més tolerants amb la corrupció. Per exemple, aquesta franja d'edat quasi triplica respecte al total considerar molt o bastant acceptable que un polític doni el seu suport a un projecte per beneficiar un grup econòmic en atenció al suport que aquest ha donat al seu partit (9,4% enfront el 3,7% del conjunt). Pel que fa a la consideració de conductes corruptes, els joves també són més tolerants. Per exemple, prop de la meitat creuen que no és una conducta corrupta que un funcionari realitzi activitats electorals durant el seu temps de treball (44,3% enfront del 26,6% de mitjana. Hi ha marge, però, per millorar els llindars de tolerància. Per exemple, que un alt càrrec rebí una caixa de vi de regal compta amb l'acceptació del 17,7% i fer trampa en l'empadronament per triar escola compta amb la justificació del 28,2%. Per obtenir alguna cosa de l'administració la ciutadania accepta abans fer un favor que un regal o donar diners (residual). El compromís i la implicació per frenar la corrupció puja significativament. La denúncia és la via preferida per involucrar-se de manera activa però les persones enquestades també contemplan altres fórmules (el vot, associar-se o fer-ne difusió pública). La projecció, en termes de càstig electoral, és d'un 43,2% (votar un altre partit) i augmenta la intenció de vot en blanc.

¹ Homologables als de l'estat espanyol i països del nostre entorn d'acord amb les dades d'estudis diversos (Baròmetre Global de Transparency Internacional, Eurobaròmetre)

² Entesa com la que afecta el dia a dia dels ciutadans (quan es paguen suborns, posem per cas, a la policia, a funcionaris, al jutjat, al metge).



- La visió de **la política** i els que s'hi dediquen dibuixa un panorama preocupant (la percepció de poca o nul·la honestedat està instal·lada en el 54,2%, tot i haver repuntat significativament). Més de la meitat creu que els partits es financen il·legalment i que això influeix molt o bastant en les decisions posteriors de govern (81%). Cal destacar la diferència entre el 42,7% dels homes que creu que influeix molt davant del 32,7% de les dones.
- La ciutadania censura els vincles massa estrets entre **política i negocis** (visualitzats per un 82,9%) i és força crítica amb el rendiment de comptes sobre la gestió política. Alhora, més d'un 80% detecta manca de transparència en les relacions entre els càrrecs públics i els grups d'interès. Assoleix el 90% la creença en que el patrimoni i l'activitat econòmica dels càrrecs públics hauria d'estar controlat per un organisme independent.
- La informació sobre corrupció que ofereixen **els mitjans de comunicació** es considera poc o gens objectiva per un percentatge notable (66,2%).
- Un nombre creixent de catalans/anes (69%) considera que el personal al servei de **l'administració** és molt o bastant honest però hi ha certa ambivalència en la confiança expressada, amb crítiques al tracte de privilegi que reben (segons el 68%) les persones i entitats afins al govern. Segons el nivell d'estudis, el 70,1% dels que tenen estudis superiors creuen que són bastant honestos mentre que entre els que tenen estudis baixos la dada cau fins al 50,5%. També hi ha una referència clara a la necessitat de professionalitzar la funció pública, per tal que es garanteixin nomenaments basats en el mèrit i la capacitat (ara només garantits en un 30% dels nomenaments, a parer dels enquestats/ades).
- Pel que fa a les **àrees de risc**: obres públiques, urbanisme i justícia són els serveis públics on es considera més estesa la corrupció; entitats financeres, partits polítics i mitjans de comunicació són les institucions pitjor valorades; contractes, concessió de llicències i autoritzacions i subvencions són les activitats on més corrupció s'observa.
- Millora la visió ciutadana sobre la **transparència** de les institucions, tot i que encara un 54,8% les considera poc o gens transparents (vs. el 58,5% de l'anterior onada). L'efecte principal de l'opacitat resulta ser la desconfiança (tenir alguna cosa a amagar és la primera raó per als enquestats/ades quan no es facilita la informació demanada). Sobre la transparència a l'administració pública, el 49,7% dels que tenen estudis universitaris creuen que són bastant transparents respecte el 36,2% dels que tenen estudis primaris. Per tant, a més nivell d'estudis, més creença que hi ha transparència a les administracions públiques.



- Els esculls per a la **denúncia** dels casos de corrupció rau en circumstàncies alienes a la pròpia voluntat: es disparen, com a principals motius adduïts, la dificultat d'obtenir proves (per a gairebé la meitat dels ciutadans/anes) i la por a les represàlies (escala fins el 30%). Respecte el que és més efectiu per combatre la corrupció, per als joves d'entre 18 i 29 anys és fer difusió pública del problema per exemple a les xarxes socials (18,9% enfront el 12% del conjunt), mentre que votar per candidats nets o partits que prometin una lluita eficaç contra la corrupció és l'opció preferida pel 37,5% dels qui tenen mes de 65 anys (la mitjana total és del 30,6%).

Des de l'Oficina Antifrau cal fer **algunes consideracions**:

1. La **percepció de corrupció** es manté en nivells inacceptables, que posats en relació amb el contacte personal i directe amb la corrupció (relativament baix i homologable als països del nostre entorn) ens parla d'un problema greu concentrat en les altes esferes, que provoca biaixos indesitjables en les decisions públiques per la interferència d'interessos privats. En aquest sentit, Antifrau insta institucions i partits a actuar en coherència amb la gravetat i extensió del problema i bastir un compromís polític seriós sobre la política anticorrupció.
2. Es necessari fer **més pedagogia** sobre la corrupció i sobre els seus efectes. Tot "abús de la posició pública en benefici privat" mereix aquesta consideració i la més contundent repulsa des de tots els sectors socials. Tant si és dinerària com d'una altra naturalesa, actual o diferida, en benefici propi o d'un tercer (un familiar o el partit, posem per cas); tant si té lloc en l'àmbit públic com en el sector privat, des de l'administració fins a la universitat. La corrupció fa mal a l'economia però també mata el capital social i la confiança de la població (especialment la població més jove) en el mèrit, l'esforç i el talent. No hi ha lloc per a la complaença ni per a l'ambigüitat. Tampoc es pot considerar una qüestió personal sinó lligada a la qualitat i a la integritat de les institucions que es pot i que s'ha d'enfortir, des d'un enfocament preventiu.
3. Hi ha una percepció de major **transparència**. L'avenç, a la vista dels resultats, sembla però més formal que substantiu ja que no rep prou traducció en termes de retiment de comptes satisfactori ni en una major confiança en la objectivitat en la presa de decisions.
4. El compromís i la **implicació dels responsables polítics** per fer front a la corrupció és insuficient. La ciutadania, per la seva banda, es mostra predisposada a implicar-se. Cal, en aquest sentit, garantir mecanismes per a un accés àgil a la informació pública i canals senzills i segurs de denúncia. Urgeix, així mateix, un **règim integral de protecció dels alertadors** que doti l'Oficina Antifrau de



competències en matèria de tutela i protecció, inclosa si escau la potestat sancionadora.

5. La necessitat de **professionalitzar l'administració pública** i garantir els criteris de mèrit i capacitat és àmpliament compartida. Es tracta d'una reforma imprescindible, llargament anunciada i sistemàticament desatesa. La recomanació de despolitització, especialment pertinent en la franja directiva, està plenament alineada amb l'apreciació de l'OCDE.

L'informe *Government at a glance 2017* consigna l'anomalia de l'estat espanyol (a la cua amb Turquia o Xile) en canviar tots els càrrecs dels primers nivells de l'administració cada vegada que canvia el govern.

6. Cal incidir especialment en els sectors i les institucions més vulnerables i abocar esforços en la **gestió dels riscos** inherents en activitats més proclius, com és el cas de la contractació pública. L'Oficina Antifrau ha de ser peça clau en el disseny i elaboració de l'Estratègia Nacional i assumir funcions de supervisió.

Pel que fa als **conflictes d'interès** cal tenir present que són el rerefons de bona part dels casos de corrupció. És necessari identificar-los correctament i gestionar el risc per tal d'evitar l'afectació de la imparcialitat i la objectivitat en la presa de decisions. En aquest sentit, l'OAC reclama una reforma integral i, en particular, insta a millorar el sistema de declaracions, registre i supervisió de les declaracions de béns i interessos i a crear un Registre electrònic únic a Catalunya supervisat per la pròpia Oficina Antifrau. També insisteix en la necessitat d'establir un sistema específic per a les activitats post càrrec (portes giratòries) sota la vigilància de l'Oficina i a regular, mitjançant la llei electoral, els conflictes d'interès dels electes.

7. És imprescindible que els organismes de control comptin amb suficients **recursos i competències**. Cal un exercici de coherència i determinació per part del poder polític en aquest sentit.

